

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers

กรณีศึกษา : เกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

Quality of life of farmers participating in the Smart Farmers project Case Study : Farmers in Khon Kaen Province

กฤษฎา มาตรวังแสง และ ปานปิ่น รonghanam

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Kitsana Matwangsang and Panpun Ronghanam

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-Mail : kitsana.mat@kkumail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงการ Smart Farmers ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่นและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers ประจำปี 2564 จำนวน 347 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test Dependent ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านร่างกาย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง และด้านจิตใจมีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย และหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers พบว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านร่างกาย มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers สูงกว่าก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ : เกษตรกร; คุณภาพชีวิต; Smart Farmers

* วันที่รับบทความ : 27 พฤศจิกายน 2565; วันที่แก้ไขบทความ 21 ธันวาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ : 22 ธันวาคม 2565

Received: November 27, 2022; Revised: December 21, 2022; Accepted: December 22, 2022

Abstracts

The purpose of this study was to study the Smart Farmers project that affects the quality of life of farmers. Khon Kaen Province and compare the quality of life of farmers Khon Kaen Province Before and after joining the Smart Farmers program. The sample group used in the study was 347 farmers in Khon Kaen Province who participated in the Smart Farmers Project for the year 2021. The instrument used for data collection was a questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, value. Mean, Standard Deviation, and t-test Dependent. The results showed that Farmers had quality of life before participating in the Smart Farmers project. Overall, the quality was at a low level. When considering each aspect, it was found that physical aspects, social relationships environmental The quality is moderate. and mental quality is at a low level. And after participating in the Smart Farmers project, it was found that the overall quality was at the highest level. When considering each aspect, it was found that the psychological aspect, the social relationship environmental The quality is at the highest level. and the body The quality is at a high level. And the quality of life of farmers in Khon Kaen Province after participating in the Smart Farmers project was significantly higher than before participating in the Smart Farmers project at 0.05.

Keywords: Farmers; Quality of life; Smart Farmers

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการทำการเกษตรเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรกรก้าวเข้าสู่การเป็น Smart farmer เนื่องจากการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำเกษตร 4.0 มากขึ้น โดยการเปลี่ยนเกษตรกรจากการเป็นผู้ผลิตเพียงอย่างเดียวมาเป็นทั้งผู้ผลิต จำหน่าย และแปรรูป ทั้งนี้ยังมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายจากเดิมที่มีเพียงการจำหน่ายผ่านช่องทางออฟไลน์เพียงอย่างเดียวมาเป็นการในรูปแบบออนไลน์ ส่งผลให้การค้าขายสินค้าทางการเกษตรมีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่ทำให้มีราคาซื้อขายที่ต่ำลงเนื่องจากไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง (สำนักงานพัฒนาการวิจัยเกษตร, 2565 : ออนไลน์)

Smart farmer คือ เกษตรกรที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และความภาคภูมิใจที่เป็นเกษตรกร ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในระบบการผลิตด้านการเกษตร และมีบริหารจัดการการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยได้นำนวัตกรรมต่าง ๆ มาเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนมุมมองในการทำเกษตรและรับมือกับความท้าทายของการทำเกษตรกรรมแบบเดิม (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560 : ออนไลน์)

นายยุคล ล้มแหลมทอง อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้โครงการ Smart Farmer เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2555 ซึ่งเน้นให้เกษตรกรทั่วประเทศเป็น “Smart Farmer” และเป็นตัวแทนครัวเรือนที่มีความพร้อมและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรตลอดห่วงโซ่

คุณค่าการผลิตทางการเกษตร โดยมุ่งเน้นการฝึกอบรมให้มีความรู้ในการทำเกษตรอย่างครบถ้วนเพื่อพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรเป็นรายบุคคลและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ในทุกระดับ อีกทั้งยังเป็นการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมการเกษตรและองค์การการเกษตรให้มีความเข้มแข็ง และดำเนินกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญใน การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีการทำเกษตรกรรมเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ เนื่องจากมีเนื้อที่ใช้ ประโยชน์ทางการเกษตร 4.22 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 62 ของพื้นที่ทั้งหมด สำหรับปี 2565 รัฐบาลได้ ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีโครงการสำคัญ ที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายแผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งหมด 571 โครงการ โดยโครงการ Smart Farmer เป็นหนึ่งในแผนงานบูรณาการพัฒนา และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ในปี 2564 ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการ Smart Farmer ทั้งสิ้น 23,886,800 บาท เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เพิ่มความสามารถให้เกษตรกร สร้างเครือข่าย และพัฒนาให้เกษตรกร ได้เป็นเกษตรกรดีเด่นในทุกระดับ ซึ่งจากการอบรมโครงการต่าง ๆ แก่เกษตรกร พบว่า เกษตรกรสามารถนำ องค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมด้านการเกษตรให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น สร้างความยั่งยืนในอาชีพ และยังได้รู้จักเครือข่ายเกษตรกรจากอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ความสนใจ ในการฝึกอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเป็น Smart Farmer เป็นอย่างยิ่ง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565 : ออนไลน์) อีกทั้งในปีที่ผ่านมามีกลุ่มเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers จำนวน 26 อำเภอ อำเภอละ 100 คน รวมจำนวนเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 2,600 คน อย่างไรก็ตามในการ ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรจากโครงการดังกล่าวย่อมนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ว่ามีการ เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด เพื่อประเมินประสิทธิภาพของโครงการ และใน การศึกษาระดับคุณภาพชีวิตควรคำนึงถึงหลากหลายมิติ ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้แบ่งองค์ประกอบของ คุณภาพชีวิตไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านร่างกาย 2.ด้านจิตใจ 3.ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และ 4.ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่สามารถเป็นทิศทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกรต่อไป (ปรางทิพย์ ภักดีศิริไพรวัลย์, 2559 : 35)

จากการดำเนินงานของหน่วยงานในปีที่ผ่านมาผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจศึกษาว่าโครงการ Smart Farmers ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่นมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการศึกษาจะเป็น แนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปปรับปรุง แก้ไข รวมถึงพัฒนาโครงการเพื่อส่งเสริมอาชีพเกษตรกร และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงการ Smart Farmers ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นหลักเพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ทราบถึงตัวแปรและผลลัพธ์ของคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers กรณีศึกษา : เกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers ประจำปี 2564 จำนวน 2,600 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 347 ตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

1. สภาพทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ และประสบการณ์ในการทำเกษตร

2. สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน พื้นที่ในการทำเกษตร แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร และรายได้ต่อครัวเรือนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

ตอนที่ 2 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นก่อนเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

โดยในตอนที่ 2 และ 3 เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีตัวเลือกตอบ 5 ระดับ โดยนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลมาแปลความหมายกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

เกณฑ์การแปลผลความต้องการ โดยกำหนดค่าคะแนนน้ำหนักระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21 – 5.00	หมายถึง คุณภาพชีวิตระดับดีมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41 – 4.20	หมายถึง คุณภาพชีวิตระดับดี
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61 – 3.40	หมายถึง คุณภาพชีวิตระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81 – 2.60	หมายถึง คุณภาพชีวิตระดับต่ำ
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.80	หมายถึง คุณภาพชีวิตระดับต่ำมาก

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการ Smart Farmers

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำมาจัดหมวดหมู่และลงรหัส เพื่อประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) และค่าร้อยละ (Percentage)

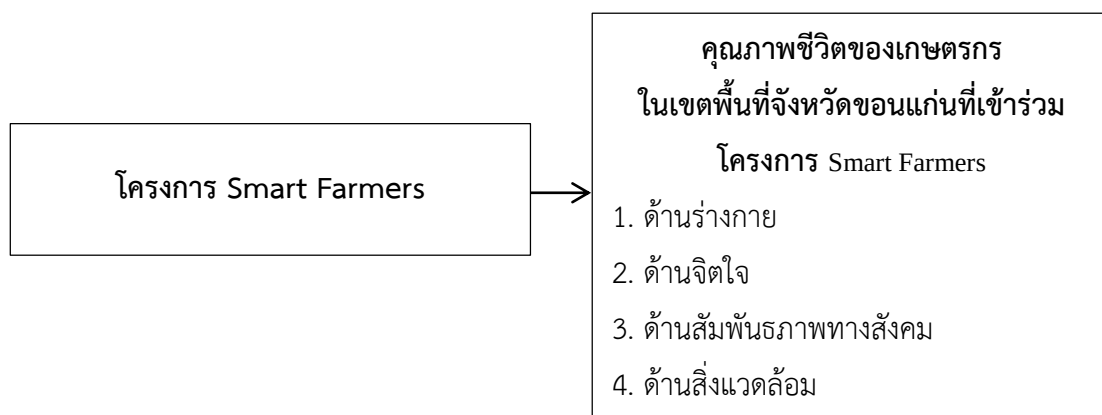
ตอนที่ 2 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น ระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน t-test Dependent

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers
กรณีศึกษา : เกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคม

ข้อมูลสภาพพื้นฐาน	ค่าความถี่	ค่าร้อยละ
เพศ		
ชาย	186	53.60
หญิง	161	46.40
อายุ		
41 - 45 ปี	25	7.20
46 - 50 ปี	169	48.70
51 ปีขึ้นไป	150	43.23

ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา	56	16.14
มัธยมศึกษาตอนปลาย	248	71.47
ปริญญาตรีขึ้นไป	43	12.39

สถานภาพ

สมรส	347	100.00
------	-----	--------

อาชีพ

อาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการ

เกษตรกร	98	28.24
รับจ้างทั่วไป	107	30.84
ค้าขาย	16	4.61
พนักงานบริษัทเอกชน	83	23.92
ข้าราชการ	43	12.39

อาชีพหลังเข้าร่วมโครงการ

เกษตรกร	347	100.00
---------	-----	--------

ประสบการณ์ในการทำเกษตร

ต่ำกว่า 5 ปี	43	12.39
5 - 10 ปี	33	9.51

11 - 15 ปี	149	42.94
16 ปีขึ้นไป	122	35.16

จากตารางที่ 1 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 186 คน (53.60%) อายุระหว่าง 46 - 50 ปี จำนวน 169 คน (48.70%) ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 248 คน (71.47%) มีสถานภาพสมรส จำนวน 347 คน (100%) อาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการ คือ รับจ้างทั่วไป จำนวน 107 คน (30.84%) อาชีพหลังเข้าร่วมโครงการ คือ เกษตรกร จำนวน 347 คน (100%) และมีประสบการณ์ในการทำเกษตร 11 - 15 ปี จำนวน 149 คน (42.94 %)

ตารางที่ 2 แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ข้อมูลสภาพพื้นฐาน	ค่าความถี่	ค่าร้อยละ
จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
1 - 3 คน	314	90.49
4 - 6 คน	33	9.51
พื้นที่ในการทำเกษตร		
1 - 10 ไร่	59	17
11 - 20 ไร่	15	4.32
21 -30 ไร่	260	74.93
31 ไร่ขึ้นไป	13	3.75
แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร		
ใช้ทุนของตนเอง	83	23.92
ธกส.	227	65.42
สหกรณ์การเกษตร	37	10.66

รายได้ต่อครัวเรือนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

รายได้ต่อครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการ

รายได้จากภาคการเกษตร

ต่ำกว่า 10,000 บาท	157	45.24
10,000 - 15,000 บาท	122	35.16
15,001 - 20,000 บาท	64	18.44

20,001 - 25,000 บาท	4	1.15
รายได้จากนอกภาคการเกษตร		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	248	71.74
10,000 - 15,000 บาท	95	27.38
30,001 บาทขึ้นไป	4	1.15
รายได้ต่อครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการ		
รายได้จากภาคการเกษตร		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	57	16.43
10,000 - 15,000 บาท	76	21.9
15,001 - 20,000 บาท	192	55.33
20,001 - 25,000 บาท	22	6.34
รายได้จากนอกภาคการเกษตร		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	234	67.44
10,000 - 15,000 บาท	92	26.51
20,001 - 25,000 บาท	21	6.05
รายจ่ายต่อครัวเรือนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ		
รายจ่ายต่อครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการ		
ด้านการอุปโภค/บริโภค ในครัวเรือน		
5,000 - 10,000 บาท	122	35.16
10,001 - 15,000 บาท	221	63.69
25,001 บาทขึ้นไป	4	1.15
ด้านการลงทุนทางการเกษตร		
ค่าเครื่องมือทางการเกษตร		
3,001 - 5,000 บาท	12	3.46
5,001 - 7,000 บาท	79	22.77
7,001 - 9,000 บาท	96	27.67
9,001 บาทขึ้นไป	160	46.11
ค่าเมล็ดพันธุ์		
501 - 1,000 บาท	35	10.09
1,001 - 1,500 บาท	94	27.09

1,501 - 2,000 บาท	109	31.41
2,001 บาทขึ้นไป	109	31.41
ค่าปุ๋ยคอก/ค่าปุ๋ยเคมี/ปุ๋ยอินทรีย์/ฮอร์โมน		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	74	21.33
2,001 - 3,000 บาท	97	27.95
3,001 - 4,000 บาท	160	46.11
4,001 - 5,000 บาท	13	3.75
5,001 บาทขึ้นไป	3	0.86
ค่าจ้างหว่านปุ๋ย/ฉีดพ่นปุ๋ย/ฮอร์โมน		
ต่ำกว่า 500 บาท	223	64.27
500 - 1,000 บาท	12	3.46
1,001 - 1,500 บาท	53	15.27
1,501 - 2,000 บาท	59	17
ค่าสารกำจัดวัชพืช/กำจัดโรค/กำจัดแมลง		
ต่ำกว่า 500 บาท	153	44.09
500 - 1,000 บาท	43	12.39
1,001 - 1,500 บาท	42	12.1
1,501 - 2,000 บาท	51	14.7
2,001 - 2,500 บาท	29	8.36
2,501 บาทขึ้นไป	29	8.36
ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต		
ต่ำกว่า 500 บาท	85	24.5
500 - 1,000 บาท	12	3.46
1,001 - 1,500 บาท	3	0.86
1,501 - 2,000 บาท	16	4.61
2,001 - 2,500 บาท	115	33.14
2,501 บาทขึ้นไป	116	33.43
ค่าขนส่งสินค้าเกษตร		
2,001 - 3,000 บาท	97	27.95
3,001 - 4,000 บาท	33	9.51

4,001 - 5,000 บาท	139	40.06
5,001 บาทขึ้นไป	78	22.48
รายจ่ายต่อครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการ		
ด้านการอุปโภค/บริโภค ในครัวเรือน		
ต่ำกว่า 5,000	79	22.77
5,000 - 10,000 บาท	143	41.21
10,001 - 15,000 บาท	121	34.87
15,001 - 20,000 บาท	4	1.15
ด้านการลงทุนทางการเกษตร		
ค่าเครื่องมือทางการเกษตร		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	199	57.35
1,000 - 3,000 บาท	12	3.46
3,001 - 5,000 บาท	66	19.02
5,001 - 7,000 บาท	11	3.14
7,001 - 9,000 บาท	59	17
ค่าเมล็ดพันธุ์		
ต่ำกว่า 100 บาท	27	7.78
100 - 500 บาท	158	45.53
501 - 1,000 บาท	86	24.78
1,001 - 1,500 บาท	76	21.9
ค่าปุ๋ยคอก/ค่าปุ๋ยเคมี/ปุ๋ยอินทรีย์/ฮอร์โมน		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	292	84.15
1,001 - 2,000 บาท	41	11.82
2,001 - 3,000 บาท	3	0.86
3,001 - 4,000 บาท	11	3.17
ค่าจ้างหว่านปุ๋ย/ฉีดพ่นปุ๋ย/ฮอร์โมน		
ต่ำกว่า 500 บาท	347	100
ค่าสารกำจัดวัชพืช/กำจัดโรค/กำจัดแมลง		
ต่ำกว่า 500 บาท	347	100
ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต		

ต่ำกว่า 500 บาท	32	9.22
500 - 1,000 บาท	12	3.46
1,001 - 1,500 บาท	3	0.86
1,501 - 2,000 บาท	25	7.2
2,001 - 2,500 บาท	106	30.55
2,501 บาทขึ้นไป	169	48.7
ค่าขนส่งสินค้าเกษตร		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	4	1.15
2,001 - 3,000 บาท	38	10.95
3,001 - 4,000 บาท	22	6.34
4,001 - 5,000 บาท	176	50.72
5,001 บาทขึ้นไป	107	30.84

จากตารางที่ 2 พบว่า เกษตรมีจำนวนแรงงานในครัวเรือน อยู่ที่ 1-3 คน จำนวน 314 คน (90.49%) มีที่ทำนุในการทำเกษตร 21-30 ไร่ จำนวน 260 คน (74.93%) แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร คือ ธกส. จำนวน 227 คน (65.42%)

รายได้ต่อครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการในภาคการเกษตร ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 157 คน (45.24%) นอกภาคการเกษตร ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 248 คน (71.74%)

รายได้ต่อครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการในภาคการเกษตร 15,001-20,000 บาท จำนวน 192 คน (55.33%) นอกภาคการเกษตร ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 234 คน (67.44%)

รายจ่ายต่อครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการ ด้านการอุปโภค/บริโภค ในครัวเรือน อยู่ที่ 5,000-10,000 บาท จำนวน 221 คน (63.69%) ด้านการลงทุนทางการเกษตรค่าเครื่องมือทางการเกษตร อยู่ที่ 9,001 บาทขึ้นไป จำนวน 160 คน (46.11%) ค่าเมล็ดพันธุ์ อยู่ที่ 1,501-2,000 บาท และ 2,001 บาทขึ้นไป จำนวน 109 คน (31.41%) ค่าปุ๋ยคอก/ค่าปุ๋ยเคมี/ปุ๋ยอินทรีย์/ฮอร์โมน อยู่ที่ 3,001-4,000 บาท จำนวน 160 คน (46.11%) ค่าจ้างหว่านปุ๋ย/ฉีดพ่นปุ๋ย/ฮอร์โมน จำนวน 223 คน (64.27%) ค่าสารกำจัดวัชพืช/กำจัดโรค/กำจัดแมลง ต่ำกว่า 500 บาท จำนวน 153 คน (44.09%) ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต 2,501 บาทขึ้นไป จำนวน 116 คน (33.43%) ค่าขนส่งสินค้าเกษตร 4,001-5,000 บาท จำนวน 139 คน (40.06%)

รายจ่ายต่อครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการ ด้านการอุปโภค/บริโภค ในครัวเรือน 5,000-10,000 บาท จำนวน 143 คน (41.21%) ด้านการลงทุนทางการเกษตร ค่าเครื่องมือทางการเกษตร ต่ำกว่า 1,000 บาท จำนวน 199 คน (57.35%) ค่าเมล็ดพันธุ์ 100-500 บาท จำนวน 158 คน (45.53%) ค่าปุ๋ยคอก/ค่าปุ๋ยเคมี/

ปุ๋ยอินทรีย์/ฮอร์โมน ต่ำกว่า 1,000 บาท จำนวน 292 คน (84.15%) ค่าจ้างหว่านปุ๋ย/ฉีดพ่นปุ๋ย/ฮอร์โมน ต่ำกว่า 500 บาท จำนวน 347 คน (100.00%) ค่าสารกำจัดวัชพืช/กำจัดโรค/กำจัดแมลง ต่ำกว่า 500 บาท จำนวน 347 คน (100.00%) ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต 2,501 บาทขึ้นไป จำนวน 169 คน (48.70%) ค่าขนส่งสินค้า เกษตร 4,001-5,000 บาท จำนวน 176 คน (50.72%)

ตารางที่ 3 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers

คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านร่างกาย	2.37	0.79	ปานกลาง
ด้านจิตใจ	1.88	0.66	น้อย
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.32	0.91	ปานกลาง
ด้านสิ่งแวดล้อม	2.79	0.86	ปานกลาง
รวม	2.59	0.22	น้อย

จากตารางที่ 3 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers พบว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านร่างกาย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง และด้านจิตใจมีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 4 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers

คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านร่างกาย	4.06	0.84	มาก
ด้านจิตใจ	4.31	0.72	มากที่สุด
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	4.63	0.48	มากที่สุด
ด้านสิ่งแวดล้อม	4.49	0.53	มากที่สุด

รวม	4.37	0.21	มากที่สุด
-----	------	------	-----------

จากตารางที่ 4 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers พบว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านร่างกาย มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น ระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers

ทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
ก่อนเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers	347	2.59	0.22	56.60	346.00	0.00*
หลังเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers	347	4.37	0.21			

*มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 เมื่อนำคะแนนระหว่างก่อนและหลังมาเปรียบเทียบพบว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers สูงกว่าก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers กรณีศึกษา : เกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านร่างกาย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง และด้านจิตใจมีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย และหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers พบว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านร่างกาย มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นหลังที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers สูงกว่าก่อนที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmers อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 อาจเป็นเพราะว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ Smart Farmers เกษตรกรมีความรู้ในการทำการเกษตรรูป

แบบเดิมและขาดความรู้ในการทำเกษตรกรรมอย่างลึกซึ้ง ซึ่งทำให้ต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก และใช้ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างนาน เมื่อเทียบกับแนวทางในการทำการเกษตรรูปแบบใหม่ที่ได้รับหลังจากเข้าร่วมโครงการ จึงทำให้ภายหลังการเข้าร่วมโครงการ ทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งในปีที่ผ่านมาได้มีการวัดผลของเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมโครงการซึ่งมากกว่าร้อยละ 50 เกษตรกรได้นำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในพื้นที่ของตนเอง สามารถลดรายจ่ายในการผลิตได้ เนื่องจากเกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์/สารชีวภัณฑ์ทดแทนปุ๋ยเคมี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564 : ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมตตา เร่งชวนขวาย, (2563 : 564-577) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพเสริม ผลการศึกษาพบว่า หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเกษตรกรผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นในทุกด้าน โดยด้านที่มีระดับคุณภาพชีวิตมากที่สุด ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และมีคุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนปัจจัยการผลิตและงบประมาณ ได้แก่ แหล่งน้ำ โซล่าเซลล์ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์การเกษตร เป็นต้น
- 2) ควรมีการจัดทำโครงการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชผลทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องทุกปี
- 3) ควรมีการกำหนดนโยบายพัฒนาเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศและโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยการใช้เทคโนโลยีเป็นจุดศึกษาดูงานในการผลิตพืชผลทางการเกษตรต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

- 1) หน่วยงานควรมีการจัดอบรม ประชุม สัมมนาโครงการ Smart Farmers ให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
- 2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชผลทางการเกษตรให้กับประธานกลุ่มหรือผู้นำชุมชน เพื่อนำไปถ่ายทอดต่อให้แก่เกษตรกรในชุมชนต่อไป
- 3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรแนะนำวิธีการดำนวนีโหลดแอปพลิเคชันและขั้นตอนการใช้งานเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพืชผลทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมของโครงการ Smart Farmers ของเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
- 2) ควรมีการศึกษาความพึงพอใจต่อโครงการ Smart Farmers ของเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
- 3) ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการผลิตพืชผลทางการเกษตรของเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). แผนงาน Smart Farmer. *ออนไลน์*. ค้นเมื่อ 3 กันยายน 2565. จาก <https://www.moac.go.th/a4policy-alltype-391191791803>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2565. แหล่งที่มา: https://tarr.arda.or.th/static2/docs/development_plan2559.pdf
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). คู่มือการปฏิบัติงาน โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer). *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2565. แหล่งที่มา: https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20190617141818_1_file.pdf
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). หมอนไหมขอนแก่น จัดอบรม เกษตรกร Smart Farmer เพื่อต่อยอดกิจกรรมด้านการปลูกหมอนเลี้ยงไหม สร้างเครือข่ายและความยั่งยืนในอาชีพด้านหมอนไหม. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2565. แหล่งที่มา: <https://qsds.go.th/newqssckkm/blog/2022/02/04/650204/>
- ปรานทิพย์ ภักดีศิริไพรวัลย์. (2559). การศึกษาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบ้านแสนตอ หมู่ 11 อำเภอกะลาพวง จังหวัดลำปาง. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เมตตา เร่งชวนขวย. (2563). การศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพเสริม. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 14 (3), 564-577.
- สำนักงานพัฒนาการวิจัยเกษตร. (2565). Smart Farming ความสำเร็จและความท้าทายแห่งยุคสมัย. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2565. แหล่งที่มา: https://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=6
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). สศก. โชว์ผลติดตาม Smart Farmer ปี 64 ช่วยเกษตรกรพัฒนาศักยภาพ สร้างความมั่นคงในอาชีพ. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2565. แหล่งที่มา: <https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดภาวะเศรษฐกิจการเกษตร/37541/TH-TH>